

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

412- 106/21

Београд

дел. бр. 31615 датум: 19.11.2021.г

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети Полицијској управи Бор

Београд, новембар 2021. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и са њима закључио споразуме, чије је важење анексима продужено до јуна 2022. године. Удружења са којима Заштитник грађана актуелно сарађује у обављању послова НПМ су: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Полицијска управа у Бору-седиште (ПУ Бор - седиште), Полицијска станица Неготин (ПС Неготин) и Саобраћајна полицијска испостава Неготин (СПИ)
ВРЕМЕ	20. и 21. октобар 2021. године
ОСНОВ	Послови НПМ, у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА	Редовна посета, по Плану посета за 2021. годину
НАЈАВА	Посета је ненајављена
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тађевић, заменица заштитника грађана и руководиоца НПМ Чланови тима: Маја Јовић, Стручна служба Заштитника грађана / Одељење НПМ Ивана Босиљчић, Стручна служба Заштитника грађана

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Полицијски службеници су професионално поступали током посете НПМ. Члановима мониторинг тима пружене су релевантне информације, омогућен обилазак просторија, као и увид у затражену документацију.

Наведено поступање полицијских службеника је у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ и пример је добре праксе.

ТОК ПОСЕТЕ

Тим НПМ је обавио ненајављену ноћну посету ПУ Бор-седиште 20. октобра 2021. године, а 21. октобра 2021. године посећене су ПС Неготин и СПИ. Током ових посета, нису затечена доведена ни задржана лица. Тим НПМ је обишао просторије за задржавање, обавио разговор са полицијским службеницима у Дежурној служби и извршио увид у документацију о задржавању грађана.

Такође, НПМ је 20. октобра 2021. године посетио Окружни затвор у Зајечару (ОЗ Зајечар), а 21. октобра 2021. године Окружни затвор у Неготину (ОЗ Неготин) где је обавио ненадзиране разговоре са притвореним лицима на околности поступања полиције према њима током њиховог хапшења, саслушавања, задржавања, као и начина обављања првог лекарског прегледа по пријему у завод.

1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Полицијски службеници ПУ Бор су навели да се лица према којима се примењује полицијско овлашћење довођење, најпре, на лицу места, усменим путем обавештавају о својим правима, а потом и писаним путем тако што им се непосредно по доласку у службене просторије уручује писано обавештење о правима.

Увидом у предмете о задржавању, утврђено је да су сва обавештења о правима била потписана од стране лица, а у ситуацијама када су лица одбила да потпишу, таква напомена је била забележена, као и напомена да је лице усменим путем упознато са садржином обавештења. **У ПУ Бор – седиште уочено је да је у случају када је лице одбило да потпише обавештење о правима у напомени унет и разлог због којег је потпис изостао, што НПМ похваљује као пример добре праксе.**

Поред обавештења о правима, лица су у року добијала решења о задржавању, са поуком о праву на жалбу, а међу документацијом су у појединим предметима о задржавању по Законику о кривичном поступку (ЗКП) у ПУ Бор-седиште и ПС Неготин затечене и жалбе браниоца на решење о задржавању, које су благовремено прослеђене поступајућем судији за претходни поступак. Такође, у ПУ Бор-седиште уочено је да у случају да лице одбије да потпише решење о задржавању полицијски службеници уносе напомену да је лице одбило да потпише предметно решење наводећи разлог који је лице за то дало. **НПМ похваљује овакав начин поступања у ПУ Бор-седиште.**

У ПУ Бор - седиште се задржавају лица по Закону о безбедности саобраћаја на путевима (ЗОБС), док се лица по ЗКП и Закона о прекршајима (ЗОП) задржавају у просторијама за задржавање у ОЗ Зајечар. У ПС Неготин се задржавају лица по ЗОБС и ЗОП, док се лица по ЗКП задржавају у просторијама за задржавање у ОЗ Неготин. Полицијски службеник из ПУ Бор-седиште или ПС Неготин који је задужен за лице које је на задржавању у просторијама ОЗ Зајечар или ОЗ Неготин о свим активностима које су везане за задржано лице током задржавања сачињава детаљан извештај који се налази у предмету о задржавању који се за то лице води у ПУ Бор-седиште или ПС Неготин. Увидом у наведене извештаје уочено је да исти садрже податке о томе да ли је лице обедовало и шта или је одбило оброк, да ли је извођено ван завода, да ли је извођено у шетњу, да ли је имало потребу за лекарским прегледом, у којим временским интервалима је извршен обилазак лица, шта је констатовано током обиласка и сл. Имајући у виду да је услед епидемиолошке ситуације, а у циљу спровођења превентивних мера против ширења болести COVID 19, онемогућен обилазак задржаних лица од стране полицијских службеника, ова лица обилазе припадници службе за обезбеђење ОЗ Неготин и ОЗ Зајечар који о томе достављају повратну информацију полицијском службенику који је потом уноси у извештај.

Сви наведени подаци из поменутог извештаја се потом уносе у електронски записник о задржавању. Међутим, у ПС Неготин, НПМ је увидом у предмете о задржавању лица по ЗКП утврдио да се електронски записник не штампа и не даје лицу на увид и потпис по престанку задржавања, не уручује му се примерак записника, нити се улаже у конкретан предмет о задржавању.

1.

УТВРЂЕНО

У ПС Неготин предмети о задржавању лица која се задржавају по ЗКП не садрже одштампане електронске записнике о задржавању. Записник о задржавању не даје се на потпис задржаном лицу нити му се уручује примерак записника након завршетка задржавања.

РАЗЛОЗИ

Записник о задржавању лица потписује полицијски службеник који је лице задржао и задржано лице.

Примерак записника се уручује задржаном лицу.⁴

Ако задржано лице одбије да прими примерак записника или одбије да га потпише, полицијски службеник ће о томе сачинити забелешку на записнику.⁵

Из различитих разлога (нпр. заплењене личне ствари, обавештавање о правима и остваривање тих права или одрицање од тих права; могућност да се обавести блиски сродник или треће лице), може бити потребан потпис задржаног лица и, ако је неопходно, непостојање потписа се мора ваљано објаснити. Све ове информације треба да се унесу у електронски систем евиденције о задржавању лица.⁶

ПРЕПОРУКА

У ПС Неготин, по завршетку задржавања лица по ЗКП, штампани примерак записника о задржавању даваће се на увид задржаном лицу. Записник ће потписати полицијски службеник и задржано лице, а један примерак записника уручиваће се задржаном лицу по престанку задржавања.

У случају да задржано лице одбије да прими примерак записника или одбије да га потпише, полицијски службеник ће то констатовати на записнику уз навођење разлога одбијања који је лице за то дало.

Потписани примерак записника о задржавању улагаће се у предмет о задржавању.

У ПУ Бор-седиште записници о задржавању који се воде електронски се штампају и одлажу у предмет о задржавању. НПМ похваљује начин на који се у ПУ Бор-седиште воде записници о задржавању, с обзиром на то да се у истим налазе веома детаљни подаци који су од значаја за поступање према задржаном лицу и остваривање права задржаних лица током задржавања. Међутим, НПМ је увидом у предмете о задржавању лица по ЗКП уочио да поједини записници о задржавању нису били потписани од стране задржаног лица, нити је било уписано да је лице одбило да потпише записник о задржавању, односно нису наведени разлози за изостанак потписа. Из наведеног произлази и да лицу у том случају није уручен примерак записника о задржавању.

2.

УТВРЂЕНО

У ПУ Бор – седиште примерак записника о задржавању не уручује се сваком задржаном лицу по престанку задржавања.

⁴ Правилник о полицијским овлашћењима, ("Сл. гласник РС", бр. 41/19) члан 38. став 2 и 3

⁵ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19) чл. 38. став 2,3 и 4

⁶ Извештај о посети Србији, ЦПТ (2017)63, тачка 39

РАЗЛОЗИ

Записник о задржавању лица потписује полицијски службеник који је лице задржао и задржано лице.

Примерак записника се уручује задржаном лицу.⁷

ПРЕПОРУКА

У ПУ Бор-седиште, по завршетку задржавања лица по ЗКП, штампани примерак записника о задржавању даваће се на увид задржаном лицу. Записник ће потписати полицијски службеник и задржано лице, а један примерак записника уручиваће се задржаном лицу по престанку задржавања.

У случају да задржано лице одбије да прими примерак записника или одбије да га потпише, полицијски службеник ће то констатовати на записнику уз навођење разлога одбијања који је лице за то дало.

Увидом у записнике о задржавању по ЗОБС у СПИ уочено је да се документација води уредно и да записници о задржавању у највећем броју случајева садрже неопходне податке. Лица чије задржавање одреди СПИ по основу ЗОБС, задржавају се у просторији за задржавање у ПС Неготин. Имајући то у виду, лица се надзиру преко видео надзора и повременим обиласцима од стране полицијских службеника дежурне службе ПС Неготин. Према службеним наводима, полицијски службеници СПИ понекад обилазе задржана лица будући да физички нису присутни у ПС Неготин. Наведена организација рада ове две организационе јединице ПУ Бор, за последицу има то да се реализовани обиласци не евидентирају у записницима о задржавању, што је и НПМ уочио у појединим записницима о задржавању у које је остварио увид. Наиме, у табели 11. *Надзор задржаног лица у просторијама за задржавање* означено је стални надзор - видео надзор, али не и време непосредног надзора од стране полицијског службеника, односно време обиласка задржаног лица, име полицијског службеника и напомену о запажању полицијског службеника или наводима задржаног лица. С тим у вези, а с обзиром на то да је задржано лице у конкретном случају у просторијама за задржавање у ПС Неготин, НПМ сматра да би дежурни полицијски службеник требало да повремено обилази задржано лице током трајања задржавања, бележи активности у вези са наведеним, односно стање лица, евентуалне наводе лица и сл., како би се те информације унеле у записник о задржавању лица.

3.

ПРЕПОРУКА

ПС Неготин и СПИ ће предузети активности да се у записнике о задржавању уносе подаци о обиласцима задржаних лица.

Притворена лица са којима је НПМ обавио разговоре у ОЗ Неготин и ОЗ Зајечар су навела да су обавештена о правима и усмено и писаним путем, односно да им је уручено писано обавештење о правима, као и решење о задржавању. Такође, поједина лица су навела да нису добила или да се не сећају да ли им је уручен примерак записника о задржавању.

⁷ Правилник о полицијским овлашћењима, ("Сл. гласник РС", бр. 41/19) члан 38. став 2 и 3

2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

По доласку у службене просторије ПУ Бор-седиште, ПС Неготин и СПИ, доведеним лицима, као и онима за које се одреди задржавање, омогућава се остваривање права на позив трећем лицу. Позив могу упутити са свог мобилног или службеног телефона у присуству полицијских службеника. У записницима о задржавању у ПС Неготин наводи се име и презиме лица које је обавештено о задржавању и сродство са задржаним лицем, али време обавештавања члана породице или блиске особе није наведено у свим записницима о задржавању у које је НПМ извршио увид.

Ови подаци били су садржани у записницима о задржавању у СПИ и ПУ Бор-седиште. Такође, НПМ је уочио да полицијски службеници у ПУ Бор-седиште одвојено евидентирају податак о томе да је лице желело да обавести члана породице, односно блиску особу о задржавању, име и презиме, односно сродство са задржаним лицем, као и време када је то учињено, од податка да је лице желело да обавести адвоката, односно да је обавештен адвокат по службеној дужности. НПМ је уочио и да је у појединим записницима евидентирано да лице није желело никог да обавести о задржавању непосредно након лишења слободе, али да је сутрадан затражило да оствари то право, што је лицу и омогућено и у записник о задржавању унет је податак о лицу које је обавештено и времену када је то учињено. **НПМ похваљује напред описано поступање полицијских службеника ПУ Бор-седиште.**

Сва притворених лица са којима је НПМ обавио разговоре навела су да им је било омогућено да ово право остваре, а поједини су навели да нису желели да искористе то право.

4.

УТВРЂЕНО

У ПС Неготин поједини записници о задржавању лица не садрже податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

РАЗЛОЗИ

Лице које је лишено слободе од стране државног органа одмах се, на језику који разуме, обавештава о разлозима лишења слободе, о оптужби која му се ставља на терет као и о својим правима и има право да без одлагања о свом лишењу слободе обавести лице по свом избору.⁸

Право притворене особе да се чињеница о његовом притварању саопшти трећем лицу треба у принципу да буде гарантовано од самог почетка полицијског притвора. ЦПТ наравно прихвата да уживање овог права може бити ограничено одређеним изузецима, ради заштите легитимних интереса полицијске истраге. Међутим, такви изузеци треба да су јасно дефинисани и строго временски ограничени и да њихова примена мора бити праћена одређеним мерама заштите (нпр. свако кашњење са обавештењем о притварању треба писмено евидентирати са разлозима за то кашњење, као и потребу да изузетак одобри виши руководилац у полицији који није повезан са случајем или тужилац).⁹

ПРЕПОРУКА

⁸ Устав РС ("Сл. гласник РС", бр. 98/2006), члан 27, став 2

⁹ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 43.

ПС Неготин ће у све записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Према наводима полицијских службеника лица лишена слободе се пре задржавања воде у здравствену установу на преглед како би лекар дао мишљење о томе да ли је лице способно за задржавање. Потврде о томе су затечене у предметима о задржавању. Такође, лица се током задржавања прегледају на лични захтев, уколико полицијски службеници уоче повреду или из других разлога сматрају да је лицу неопходна медицинска помоћ. Према службеним наводима, полицијски службеници не присуствују лекарским прегледима што представља поступање у складу са важећим прописима и стандардима.

Ниједно од притворених лица са којима је НПМ разговарао није имало потребу за лекарским прегледом пре или током задржавања у полицијској станици.

4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Лицима лишеним слободе се омогућава да, непосредно по доласку у службене просторије, позивају браниоца својим мобилним или службеним телефоном, а када је потребно одредити браниоца по службеној дужности полицијски службеници позив упућују Адвокатској комори Србије путем „Кол центра“.

У предметима о задржавању лица по ЗКП уочено је да је лице о задржавању обавестило адвоката по избору или да је обавештен адвокат по службеној дужности, уз навођење имена адвоката који је обавештен. Такође, лица су преко браниоца у појединим случајевима улагала жалбу на решење о задржавању.

Као што је наведено, НПМ је уочио пример добре праксе у ПУ Бор-седиште да се подаци о томе да је лице желело да обавести о лишењу слободе члана породице или друго блиско лице одвојено евидентирају од података о томе да је лицу омогућено да ангажује адвоката по свом избору или да му је постављен бранилац по службеној дужности.

Међутим, НПМ подсећа да потпуно евидентирање остваривања права на приступ браниоцу подразумева да се унесе и подаци о времену када је контактиран бранилац, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем, те изражава очекивање да ће Министарство унутрашњих послова предузети активности у циљу унапређења евидентирања остваривања права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу, односно предузети активности како би се у целости омогућило поступање по препоруци НПМ.¹⁰

Притворена лица са којима је НПМ обавио разговоре у ОЗ Неготин и ОЗ Зајечар су навели да су ангажовали свог адвоката или им је додељен по службеној дужности, као и да им је омогућено да са браниоцима обаве поверљиве разговоре.

¹⁰ Дел. бр. 9306 од 7. априла 2021. године.

5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

У ПУ Бор-седиште постоје две недавно реновиране просторије за задржавање, које испуњавају важеће стандарде и прописане услове које треба да испуњавају просторије намењене за задржавање лица, како у погледу пространости тако и у погледу хигијене, загрејаности, осветљења, дотока свежег ваздуха, опремљености санитарним уређајима и дотока чисте пијаће воде. Једна просторија је намењена за задржавање два, а друга за три лица.

Просторије су под видео и аудио надзором, о чему је испред и унутар просторија истакнуто обавештење. Видео надзор је постављен тако да не нарушава приватност лица приликом коришћења тоалета. Такође, санитарни уређаји у просторијама су физички одвојени озиданим преградама тако да се током коришћења тоалета не нарушава приватност задржаног лица.

Постављено електрично осветљење, уређај за грејање и прозор су механички заштићени металном рупичастом решетком на који начин се спречава евентуално самоповређивање задржаног лица.

У просторијама је инсталиран уређај за позивање полицијских службеника који омогућава и комуникацију, преко интерфона.

У једној просторији затечени су лежајеви опремљени душецима и чистом постељином, док у другој просторији није затечена постељина ни душеци, уз образложење да, зависно од броја лица на задржавању, по потреби, опремају душецима и постељином (јастук, јастучница, чаршав, ћебе, навлака за ћебе) и другу просторију (за три лица).

Просторија за задржавање у ПУ Бор-седиште

У ПС Неготин постоји једна просторија за задржавање за једно лице која испуњава важеће стандарде и прописане услове.

Просторија је под видео надзором, али о томе нема обавештења ни унутар просторије ни испред на вратима просторије. Камера је постављена тако да снима задржано лице приликом коришћења тоалета, без замагљивања делова, на који начин се нарушава приватност лица.

У просторији је инсталиран уређај за позивање полицијских службеника који омогућава и комуникацију, преко интерфона.

У СПИ Неготин не постоје просторије за задржавање, већ се лица по ЗОБС задржавају у просторији за задржавање у ПС Неготин.

5.

УТВРЂЕНО

У просторији за задржавање у ПС Неготин видео надзор покрива и део око мокрог чвора што је видљиво на мониторима који се налазе у Дежурној служби.

РАЗЛОЗИ

Употреба уређаја за видео надзор, мора бити видно означена у просторији за задржавање. Уређајима за видео надзор, не могу се надирати простори намењени за хигијенске потребе задржаног лица.¹¹

За надзор над задржаним лицима могу се користити системи за видео-акустично снимање намењени за надзор простора, осим просторија за хигијенске потребе задржаног лица.¹²

ПРЕПОРУКА

ПС Неготин ће предузети потребне мере како би се обезбедила приватност задржаног лица током коришћења мокрог чвора, односно обављања физиолошких потреба.

6.

УТВРЂЕНО

Употреба видео надзора у просторији за задржавање у ПС Неготин није видно означена.

¹¹ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/2018), члан 7. став 4 и 5.

¹² Правилник о полицијским овлашћењима, ("Сл. гласник РС", бр. 41/19) члан 35. став 3.

РАЗЛОЗИ

Употреба уређаја за видео надзор, мора бити видно означена у просторији за задржавање.¹³

ПРЕПОРУКА

ПС Неготин ће обавештење о видео надзору над просторијом за задржавање истаћи на видном месту унутар просторије, као и на улазним вратима просторије.

6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

НПМ је у ОЗ Неготин обавио разговоре са свим лицима која су се на дан посете налазила у притвору (18 лица, од којих су две жене), а у ОЗ Зајечар НПМ је обавио разговоре са 11 притворених лица (две жене). Са свим лицима обављени су разговори на околности поступања полиције према њима током њиховог хапшења, саслушавања, полицијског задржавања. Ниједно лице није имало примедби на поступање полицијских службеника према њима.

¹³ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/2018), члан 7. став 4 и 5.